

Levéltári Szemle 2022/1. szám

A Levéltári Szemle 2022. évi 1. számát a Levéltári Szakfelügyelet 2021. évi munkájáról és tapasztalatairól szóló beszámoló vezeti be (Cseh Gergő Bendegúz). A magániratgyűjtés és a magániratok korábban már tárgyalt témakörét folytatja a lapszám elméleti és gyakorlati szempontból is fontos tanulmánya (Nagy Ágnes). Levéltártörténet rovatunkban – folytatva egy korábban megkezdett korszak vizsgálatát – a levéltáros szakma jól ismert szakkönyve, Ember Győző terminológiai lexikona kapcsán a levéltári szaknyelv aktuális kérdéseivel is foglalkozik Sipos András írása. Az Európai Unió Történeti Levéltárának ismertetése (Gaálné Barcs Eszter – Dékány Szilveszter) mellett, szintén nemzetközi kitekintést hordoz a Visegrádi Négyek állományvédelmi együttműködését tárgyaló beszámoló (P. Holl Adrien). Az állományvédelem témaköréhez kapcsolódik Czégé Petra Gabriella cikke, aki hazai tapasztalatokat ismertet, s a Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltárában zajló munkát tárgyalja. Új és átalakuló intézmények bemutatását közlő sorozatunkban az alakulóban lévő Erdélyi Ferences Gyűjtőlevéltárról nyújt ismereteket Jonica Xénia írása. E lapszám tartalmazza még a 2021. évi levéltári kiadványok bibliográfiáját is, s az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára állandó kiállítása képes ismertetőjével zárul (Tóth Anita Eszter).

Nagy Ágnes: A magánélet dokumentációs univerzuma – Elméleti megfontolások és gyakorlati tapasztalatok a magániratgyűjtés terepén II.

A magániratgyűjtés sem nemzetközi, sem hazai összefüggésben nem áll a levéltárelméleti gondolkodás fókuszában, annak ellenére, hogy maga a gyűjtési gyakorlat nagyon is létezik. A társadalommal való intenzív kapcsolatba ágyazott tevékenység ugyanakkor megkívánja a társadalomtudományos megközelítés kidolgozását, mind a gyűjtés, mind pedig a feldolgozás területén. A konkurens levéltár-értelmezések közül a társadalomközpontú levéltár-felfogásba illeszkedve a tanulmány szerint olyan elméleti orientációs pontokat jelölhetünk ki számára, mint a magániratok keletkezésére és megőrzésére az 1990-es évek óta már társadalmi gyakorlatként tekintő nemzetközi levéltári szakirodalom, amely a dokumentációs formákra és iratörzési rendszerekre irányuló levéltári gondolkodást a magániratok területére is ki kívánja terjeszteni.

A tanulmány a Budapest Főváros Levéltárában folyó magániratgyűjtési munka egyes fázisait sorra véve az iratok keletkezésének, használatának és megőrzésének társadalmi összefüggéseit helyezi a középpontba. Kiindulópontja az, hogy a családi irathagyatékok a családi önmeghatározás, önmegjelenítés és a családi emlékezet megteremtésének eszközei, így levéltári kezelésük is, e gyakorlatok szem előtt tartásából kell, hogy kiinduljon. (A tanulmány első része a Levéltári Szemle 2021. évi 2. számában található.)

Sipos András: Ember Győző terminológiai lexikona és a levéltári terminológia mai problémái

Ember Győző lexikona nemzetközi összehasonlításban is párját ritkítja részletességével és a szócikkek magas számával. A mű 1982-ben jelent meg. Jelen tanulmány nem csupán a lexikon keletkezési körülményeivel és Ember Győző elméleti alapvetéseivel ismerteti meg az olvasót, hanem számot vet a nemzetközi és hazai előzményekkel is. Emellett egy-egy jellegzetes levéltári fogalom (irat, fond) alapján bemutatja azt, hogy Ember Győző

meghatározásai mennyire relevánsak a mai korban, amelyben az információs technológia robbanásszerű fejlődése alapvető változásokat indukált a tekintetben, hogy miképp gondolkodunk egyes levéltári fogalmakról. A szerző összegzésében elhelyezi Ember Győző munkájának jelentőségét a jelenben, s egyúttal jelzi, hogy a magyar levéltárügy mindezidáig adós egy újragondolt, modern, a jelen viszonyaihoz igazodó terminológia kidolgozásával.

Gaálné Barcs Eszter–Dékány Szilveszter: Látogatás az Európai Unió Történeti Levéltárában

A Firenzében működő Európai Unió Történeti Levéltára a magyar levéltárosok és kutatók körében a mai napig kevésbé ismert. Alapítására még 1986-ban került sor azzal a céllal, hogy bemutassák az európai integráció folyamatát, valamint egy helyen gyűjtsék, dolgozzák fel és őrizzék az Európai Unióval kapcsolatos legfontosabb dokumentumokat. A levéltár teljes iratállománya négy nagy egységbe sorolódik: EU intézmények; magánszemélyek; vállalati testületek; levéltári gyűjtemények. Az évtizedek során összegyűjtött anyag jelentős fényképgyűjteménnyel, illetve hanganyag és mozgóképek archívummal is kiegészül. Az intézmény élen jár a dokumentumok digitalizálásában és adatbázisba rendezésében is. Őrzött anyaga minden olyan kutató számára nélkülözhetetlen, aki az európai integráció folyamatával és történetével kíván foglalkozni.

P. Holl Adrien: A Visegrádi Négyek állományvédelmi együttműködése

2020-ban Budapest Főváros Levéltára sikerrel nyújtott be pályázatot a Visegrádi Alaphoz állományvédelmi projektje megvalósításához, amelyben szlovák, cseh és lengyel partnerintézményekkel vesznek részt közösen. A pályázat célja a kölcsönös tapasztalatszerzésen túl kettős. Egyfelől elkészítenek egy ötnyelvű állományvédelmi szakszótárt, másfelől kidolgoznak egy közös vészhelyzeti protokollt. A megvalósítás során eddig két workshop megszervezésére került sor Budapesten és Prágában. Az utóbbi esemény keretében megszerzett tapasztalatok egyértelműen bizonyították, hogy a magyar állományvédelmi szakma technikai felszereltség tekintetében jelentős elmaradást mutat a környező országokhoz képest, ám pont a közös munka eredményeképpen a máshol rendelkezésre álló tudományos kutatási eredmények adaptálhatóvá válhatnak a hazai viszonyokra.

Czégé Petra Gabriella: Állományvédelem az MNL Békés Megyei Levéltárában

A tanulmány a Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltára állományvédelmi tevékenységének ismertetésére vállalkozik. Az intézmény két telephelyének rövid bemutatásán túl, a szerző áttekinti a preventív állományvédelem helyben is elérhető formáit, kitérve a raktárkörülményekre, az optimális környezet megteremtésére és megőrzésére tett lépésekre. A preventív védelemben kulcsfontosságú az emberi tényező. Már az iratok rendezése kapcsán minden szakmai feladatot ellátó kolléga végez állományvédelmi tevékenységet. Ennek jelentőségét a tanulmány néhány példán keresztül is igyekszik szemléltetni. Az írás további részében, a károk helyreállítása kapcsán az állományvédelmi műhely tevékenységének vázolója kerül sorra. A munka nyomán évről-évre több tucat kötet és rossz állapotú irat kerül kutatható állapotba. Mindez teljes mértékben pályázati

támogatással valósulhatott meg az elmúlt 20-25 évben. Végző konklúzióként megállapítást nyert, hogy az állományvédelem a mai napig megkerülhetetlen része a levéltárak munkájának.

Jonica Xénia: Bemutatkozik az alakulóban lévő Erdélyi Ferences Gyűjtőlevéltár

2016-ban vetődött fel először az a gondolat, hogy érdemes volna összegyűjteni az erdélyi ferences rendházak múltjára vonatkozó, még fellelhető dokumentumokat, s ebből az anyagból létre lehetne hozni egy önálló levéltárat. A megvalósítás 2017-ben vette kezdetét. A tanulmány megismerteti az olvasót az erdélyi ferencesek múltjával, a gyűjtés és iratrendezés folyamatával, a már megvalósult eredményekkel, s egyúttal röviden vázolja az intézmény közeljövőre vonatkozó terveit is.